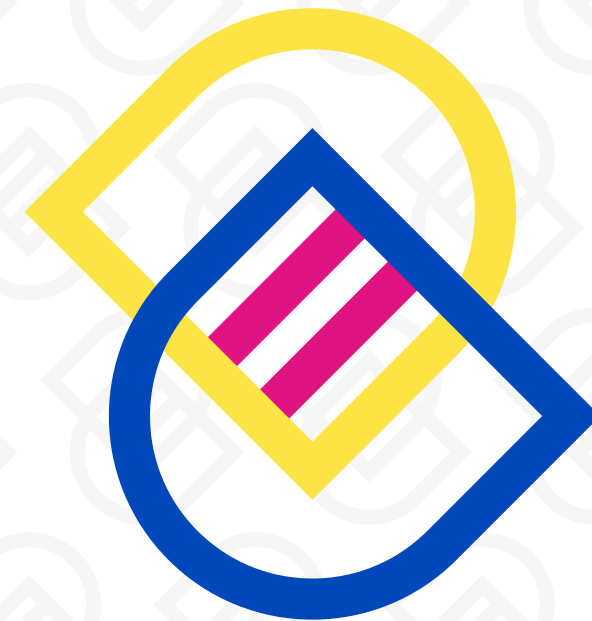

DRETS LINGÜÍSTICS A LES ILLES BALEARS

—

—

Bernat Joan i Marí

**Càtedra de
Drets Lingüístics**

© BERNAT JOAN I MARÍ

Directors:
VICENTA TASA FUSTER
RAFAEL CASTELLÓ COGOLLOS

Edició:

ISBN: 978-84-0924-908-4

Bernat Joan i Marí.

(Eivissa, 1960)

Doctor en Filologia Catalana, Sociolingüista. Ha exercit com a catedràtic de Llengua i Literatura Catalanes a l'ensenyament mitjà i com a professor associat de la Universitat de les Illes Balears. És professor de la Universitat Catalana d'Estiu. Ha participat en diversos equips d'investiació tant a l'ICE de la Universitat de Barcelona com a l'IRIE de la Universitat de les Illes Balears.

Ha publicat nombrosos treballs d'investigació en sociolingüística (Les normalitzacions reeixides, Normalitat Lingüística i Llibertat nacional, Sociolingüística a l'abast...), en psicologia social (Arrelament socionacional i progrés acadèmic) o en anàlisi de la situació política (Balears passa pàgina, Un projecte per a Europa, Una altra Europa és possible...). És també autor de novel·les (Ball de voltors, Sota la màrfega, Assassinat a l'institut...), llibres de viatges (Viure i veure. Notes d'aeroport i de carretera, Cala Llentrisca), narracions (Sirventesos) i peces de teatre (Carn de psiquiàtric crua, La Barbie fantasma, Fàtima a Teheran, Les tribus de la tribu...).

Ha estat membre del Parlament europeu i secretari de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya.

D R E T S
LINGÜÍSTICS
A LES ILLES
B A L E A R S

A U T O R :
Bernat Joan i Marí

INTRODUCCIÓ

La desigualtat lingüística ha estat, històricament, la norma. La idea que totes les llengües són iguals i que, per tant, tots els seus parlants haurien de ser iguals en drets (i en deures) no qualla fins a ben avançada la segona meitat del segle XX. Abans, s'imposa, majoritàriament, la idea que "el vencedor pot imposar els seus costums al vençut, i, entre ells, la llengua", com ja apuntava Nebrija a la primera gramàtica de l'espanyol.

Els canvis democràtics impulsats per les revolucions americana i francesa han culminat, amb el pòsit sedimentari de pràcticament dos segles, bé és veritat, en l'assumpció per part d'una majoria àmplia, a nivell planetari, que existeixen uns drets humans i que, ni que siga complementàriament, els drets lingüístics en formen part. Així mateix, la diversitat lingüística ha anat passant de constituir un estigma o un problema a convertir-se, si més no en el discurs públic, en un bé a preservar.

Avui dia, podem comptar entre els valors de la Unió Europea el de la diversitat (unitat en la diversitat, és la divisa de l'Europa política que es troba permanentment en construcció), i, dins la diversitat general, la diversitat lingüística en particular.

Malgrat aquesta assumpció de la diversitat com a valor, emperò, no existeix una política lingüística europea que preservi efectivament aquesta diversitat. Encara avui, hi ha dues tipologies de llengües, en el si de la Unió Europea, clarament diferenciades: d'una banda, hi tenim les llengües oficials de la unió, que són aquelles que han estat designades pels estats membres. Aquí hi tenim una clau important: cal un estat membre que n'assumeixi l'oficialitat perquè una llengua esdevengui oficial de la UE. D'altra banda, hi tenim les llengües dites "regionals" o "minoritàries" (terminologia equívoca, certament), que són reconegudes i, almanco teòricament, protegides a través de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries (CELROM). El català entra dins aquesta, diguem-ne, segona divisió de les llengües europees reconegudes d'alguna manera¹.

¹ Per la nostra banda, ens hem permès de fer la proposta d'establir una Agència Europea ple Multilingüisme (*For a European Agency for Multilingualism*, paper publicat dins *Ideas for Europe*, Fundació Maurits Coppieters, Brussel·les 2017), que contempli les mesures necessàries pel manteniment de totes les llengües, com a cabdal cultural i històric de la Unió Europea, independentment de les seues característiques sociolingüístiques i de la situació en què es trobin actualment.

Periòdicament, es fa un seguiment del grau de compliment de la CELROM. El seguiment oficial no ha demostrat gaire eficàcia a l'hora de fer-ne complir les disposicions, però serveix, si més no, perquè es pugui alertar determinats estats de l'incompliment de la Carta i, per tant, perquè hi hagi més força reivindicativa a l'hora de treballar per reduir la conculcació de drets lingüístics, o, directament, els abusos lingüístics que es produeixen a diversos llocs d'Europa. Durant anys, s'ha produït una discussió sobre la intencionalitat de la Carta, en el sentit de demanar-nos si la seua funció bàsica devia ser la "mort dolça" de les llengües a què s'aplica o si realment ha de constituir un instrument per assegurar-ne el futur. Particularment, consider que, independentment de la intencionalitat del legislador en el moment d'establir-la, pot tenir una utilitat, si més no per posar de manifest determinades mancances i per apel·lar a la cobertura legal que la Carta proporciona a l'hora d'intentar pal·liar-les.

En l'àmbit de la reivindicació dels drets lingüístics, comptam amb la Declaració Universal de Drets Lingüístics, adoptada a Barcelona l'any 1996, arran de la Conferència Mundial de Drets Lingüístics que s'hi va celebrar. Hi participaren seixanta-una oenagès, quaranta-un centres PEN d'arreu del món i una quarantena d'experts, i va comptar amb el suport de la UNESCO. L'esmentada declaració es va dur a terme amb la voluntat de ser complementària de la Declaració Universal dels Drets Humans, atenent al fet que els drets lingüístics formen part d'aquest conjunt més ampli que són els drets humans.

Al preàmbul de la DUDL s'hi recullen alguns dels elements que han portat a les desigualtats actuals. Així, per exemple, es fa referència a "la secular tendència unificadora de la majoria d'estats a reduir la diversitat i a afavorir actituds adverses a la pluralitat cultural i al pluralisme lingüístics", el procés de mundialització de l'economia o el "model economicista de creixement propugnat pels grups econòmics transnacionals". El propòsit de la declaració és aconseguir que minvin al màxim, idealment fins a desaparèixer, els elements que han portat a la desigualtat lingüística (i, evidentment, a les desigualtats quan a la consideració dels drets lingüístics dels parlants).

A l'hora d'analitzar la situació dels drets lingüístics a les Illes Balears, hem de tenir en compte el marc en el qual s'aplica la legislació relacionada amb la

qüestió lingüística. Així, doncs, a banda del bagatge universal i europeu, cal tenir en compte la Constitució espanyola, que estableix un model lingüístic desigualitari, en què una sola llengua és considerada com a oficial de l'Estat, mentre que d'altres ho són, en qualsevol cas, de les comunitats dites autònomes². A Europa existeixen tres models més o menys diferenciables de política lingüística: els models lingüístics igualitaris (MLI), en què l'Estat tracta totes les llengües territorials en peu d'igualtat; el model jacobí, d'inspiració francesa, en què només una llengua és considerada com a llengua nacional (i/o oficial) i tota la resta no tenen cap tipus de reconeixement oficial; i el model lingüístics desigualitari, en què, malgrat reconèixer la diversitat, no es reconeix un tractament igualitari de totes les llengües. El Regne d'Espanya forma part d'aquest tercer paquet d'estats membres.

En aquestes condicions, inevitablement, existeixen desigualtats també pel que fa al reconeixement dels drets lingüístics entre els ciutadans d'un mateix estat. Basta apuntar algun dels elements més sagnants per fer-ho evident: a les Illes Balears (igual que ocorre a Catalunya, al País Valencià i a la resta de comunitats dites autònomes amb una llengua pròpia diferent de l'oficial de l'Estat) els jutges hi poden exercir coneixent només l'espanyol, és a dir, sense conèixer el català, llengua oficial i pròpia del país. Aquest simple fet ja marca diferències a l'hora de complir amb el respecte als drets lingüístics dels ciutadans.

Perquè, no ho hem d'oblidar mai, el reconeixement de drets comporta també l'aplicació de deures. Per posar un exemple molt clar: un ciutadà no pot exercir els seus drets lingüístics davant l'Administració, posem per cas, si els servidors públics no tenen el deure de conèixer-ne la llengua. Al dret a utilitzar la llengua li correspon el deure de qui l'hagi d'interlocutar de conèixer-la. En algunes constitucions, l'oficialitat s'estableix a partir del criteri que "mai no es pot al·legar desconeixement de la llengua", a l'hora d'establir relacions públiques o privades dins un determinat àmbit territorial³.

² Així ho estableix l'article 3 de la Constitució espanyola.

³ Aquest principi apareix, per exemple, en la Constitució francesa, i en d'altres que s'hi han inspirat, com ara la turca.

La subordinació lingüística l'Estat espanyol l'ha establerta a partir de la idea que hi ha una llengua, el castellà o espanyol, d'obligat coneixement per part de tothom, reconeguda com a única llengua oficial de l'Estat, i una sèrie de llengües (que ni tan sols apareixen anomenades a la Constitució espanyola) que poden ser oficials (o no) en el marc de les respectives comunitats autònomes i que són evitables per part de determinats estaments (com ara els jutges), malgrat que siguin oficials. Fet que, d'altra banda, perverteix allò que arreu del món s'entén per oficialitat lingüística. Quin tipus d'oficialitat lingüística és aquest en què, alts funcionaris, poden permetre's desconèixer la llengua?

També hem de posar l'anàlisi del grau de compliments dels drets lingüístics a una determinada àrea (en aquest cas, les Illes Balears) en el context de la situació sociolingüística que s'hi pot observar. A les Illes Balears la situació sociolingüística, com arreu, ve determinada per la Història. Tres segles d'ocupació externa, període en el qual s'ha format l'estat modern, han contribuït a una situació de facto profundament diglòssica, en què fins i tot resulta difícil per als parlants concebre una situació de normalitat lingüística (en què el català sigui a les Balears com el neerlandès a Holanda o a Flandes, el danès a Dinamarca o el suec a Suècia). Així mateix, cal tenir en compte que la pressió de l'Estat només ha anat variant, però que no n'ha canviat la direcció: avui tot opera, també la legalitat vigent, perquè la llengua dominant, a les Illes Balears, sigui el castellà, i perquè el català s'hi mantengui com a llengua subordinada. Ja n'hem esmentat alguna de les proves més concloents.

La desigualtat legal es produeix en un context de canvi socioeconòmic de grans dimensions. Hem passat, majoritàriament, de ser una societat pràcticament autàrquica a ser una societat en què el sector terciari ho acapara pràcticament tot en devers mig segle. Hem fet en poques dècades el procés que a la majoria dels llocs d'Europa s'ha produït en devers dos segles i mig o tres. El canvi demogràfic, així mateix, ha estat molt remarcable. Vàrem rebre la primera onada de població immigrada (a redòs del creixement turístic) durant una etapa històrica en què la nostra llengua era prohibida oficialment, postergada de l'Educació i catacumbitzada a nivell cultural. Les persones que arribaven a forjar-se un futur entre nosaltres tenien, doncs, poques

oportunitats d'incorporar-se plenament a la nostra comunitat lingüística. La nova immigració s'ha trobat en una situació relativament més normalitzada, a nivell institucional, però amb les deficiències sociolingüístiques derivades de l'etapa anterior. De manera que tampoc no es pot incorporar amb normalitat a la nostra comunitat lingüística, sinó que hi ha molts elements (no només institucionals, sinó, ara, també socials) que els ho entrebanquen.

En aquest context, la conculcació dels drets lingüístics dels catalanoparlants resulta relativament més fàcil per part d'aquells estaments que volen conculcar-los (o de les persones individuals que així ho fan). En una societat plural, dins la qual el català és la llengua d'una part de la població (variable, segons les àrees de les illes), amb un reconeixement oficial problemàtic (remarcat pel fet que no tots els servidors públics han de conèixer una de les llengües oficials, per exemple), i amb un discurs públic tendent a problematitzar la llengua pròpia, no resulta estrany que la llengua franca entre parlants de llengües diferents, en un context multilingüe, sigui l'espanyol. Arribar a una situació d'èxit del procés de normalització lingüística significaria, precisament, revertir la situació i aconseguir que la llengua franca entre parlants de llengües diferents, a les Illes Balears, sigui la catalana (igual, naturalment, que a la resta de territoris amb què compartim una mateixa llengua).

Primera part

**APUNTS SOBRE LA SITUACIÓ
SOCIOLINGÜÍSTICA A LES ILLES
BALEARS**

Com hem apuntat anteriorment, existeix una correlació entre la situació social de la llengua i el tractament que se'n fa des de les institucions. No debades les situacions de minorització lingüística, de supeditació o de satel·lització depenen, en bona part de la relació entre la comunitat lingüística i el poder polític. Les llengües es troben en la situació sociolingüística concreta i específica actual a causa dels esdeveniments històrics que hi han portat. Mai no es produeix una minorització lingüística de manera espontània. Tampoc no s'adopta una llengua diferent de la pròpia per part de cap comunitat lingüística sense que hi hagi una intervenció exterior. I, malgrat aquests fets, des del poder sempre s'intenta mostrar el canvi lingüístic, la superposició lingüística, com un fet espontani, com un fet acceptat per la població minoritzada, gairebé com un fet natural.

El fenomen ens recorda allò que explica Michael Billig sobre el nacionalisme: el nacionalisme més potent, el més aclaparador, aquell que ho impregna tot mai no es presenta com a nacionalisme, ni sovint és percebut com a tal per part de la població. La superposició lingüística funciona de la mateixa manera: mai la llengua superposada no és la problemàtica, la que presenta uns usos que poden causar conflicte, la que "s'imposa", etc. A més força en la superposició, més dificultats perquè la majoria de la gent la percebi com a imposada.

Les illes Balears compten amb una situació sociolingüística en què la llengua catalana hi és, ben clarament, la llengua minoritzada. Llengua pròpia, reconeguda com a tal per l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears, llengua històrica de les nostres illes des del segle XIII, avui no constitueix el punt d'encontre lingüístic entre parlants de llengües diferents. I això que el paradigma del bilingüisme ja no resulta aplicable a la nostra societat, que ha esdevingut ben clarament plurilingüe. Avui, a les illes Balears, s'hi parlen més de dues-centes llengües. Algunes d'elles compten amb un gruix important de parlants, prou com perquè s'hi estableixin petites bombolles que pràcticament permetin de viure en aquestes llengües, sense gaire contacte amb les oficials del país, possem per cas.

La llengua superposada, la llengua que sí que constitueix aquest punt d'encontre entre parlants de llengües diferents, a les illes Balears, és el castellà. El

castellà és oficial de la comunitat autònoma en tant que llengua oficial de l'Estat, i avui, entre nosaltres, compta amb una considerable població monolingüe. El fenomen s'ha anat afiançant paral·lelament a la desaparició dels últims vestigis de monolingües en català, avui dia ja persones envellides i habitants de manera exclusiva de determinades àrees rurals.

A nivell general, podem afirmar que entre la conquesta catalana i l'eclosió turística, a les Balears pràcticament no s'hi varen produir canvis lingüístics rellevants. Durant segles, les Illes Balears varen ser un territori monolingüe, en català, amb una presència escassa d'altres llengües. No tenim estudis aprofundits sobre com es va produir el canvi lingüístic després de la conquesta. Evidentment, no podem comptar amb dades per sustentar les teories que s'hi apliquin, però podem suposar que el canvi de l'amazic o l'àrab pel català no va ser immediat ni general des del principi. Certament, l'ocupació i l'establiment dels nous colons havia de comportar la substitució lingüística a favor del català. Quan s'hagué acomplert de manera més o manco definitiva? Resulta difícil de determinar. Però, a partir d'aquest fet, la presència del català fou pràcticament única fins etapes molt pròximes de la nostra Història.

Certament, a determinats sectors de la societat de les illes Balears ja s'hi havien produït indicis de superposició lingüística abans dels Decrets de Nova Planta (principis del segle XVIII). La petita noblesa illenca volia medrar a la cort, i necessitava instruments per obrir-s'hi camí. I un d'aquests instruments, indiscutiblement, era la llengua. Així, per exemple, els dominicans, quan estableixen el primer col·legi a l'illa d'Eivissa, ja alternen el llatí i el castellà (no pas el català, encara que el col·legi s'hi estableix a finals del segle XVII), per les raons abans exposades.

Però aquests indicis en petits nuclis de la societat illenca no afecta el funcionament lingüístic del conjunt de la població de les Illes Balears. Fet i fet, com ocorre, en temps una mica diversificats, arreu del domini lingüístic català dins el Regne d'Espanya. (Recordem que, a la Catalunya nord, el procés d'implantació del francès havia començat abans, tenint en compte que aquesta part del domini lingüístic formava part del regne de França des del Tractat dels Pirineus).

El Decret de Nova Planta d'aplicació a les Balears (excepte Menorca, al principi) no va tenir un impacte lingüístic destacable, puix que directament no

comptava amb referències lingüístiques. Malgrat tot, la imposició del castellà va ser sistemàtica des del principi de l'ocupació borbònica.

La regulació del castellà com a llengua oficial de l'Estat arranxa del regnat de Carles III, amb la Real Cédula de Aranjuez. A partir d'aleshores, l'ús de la llengua catalana com a única oficial de l'Estat constituirà un dels pilars del nou estat (fracassadament liberal, però evidentment centralista, seguint el model de França). Des del regnat de Carles III, la imposició generalitzada del castellà constituirà un dels objectius de l'Estat, i s'hi dedicaran esforços considerables, de manera sostinguda en el temps. S'articularà tota una cobertura legal destinada a fer efectiu aquest objectiu (cf. Ferrer i Gironès. *La persecució política de la llengua catalana*). I es treballarà àrduament perquè les llengües diferents del castellà (etiquetades durant llargues etapes com a "dialectes") vagin quedant en una situació de marginalitat, fins a la residualització i (en el seu programa) desaparició final.

La política lingüística d'homogeneïtzació dels territoris sota sobirania espanyola es durà a terme d'una manera pràcticament ininterrompuda, a partir de principis del segle XVIII. Certament, durant els regnats dels Àustries ja s'havien iniciat processos de castellanització, però havien afectat només capes específiques (reduïdes, tot i que poderoses) de la població. El gran impacte sociolingüístic es va produir, doncs, a partir dels Decrets de Nova Planta i, sobretot, del regnat de Carles III.

Durant els dos últims segles, els territoris del domini lingüístic català han seguit processos diversos quant a la recuperació de la llengua i la cultura pròpies. Aquests processos s'expliquen per moltes raons, però fonamentalment tenen a veure amb les diferències quant a l'evolució socioeconòmica. Mentre al Principat de Catalunya la industrialització triomfa i això permet que s'hi estableixi una burgesia pròpia, amb interessos diferents de l'oligarquia castellano-andalusa que domina els òrgans de l'Estat, a les illes Balears i al País Valencià continuam sent societats bàsicament agràries, més impermeables als processos modernitzadors que tenen lloc a d'altres àrees d'Europa. El sorgiment d'una burgesia pròpia amb un grau suficient d'autonomia (i, sobretot, amb interessos divergents), en relació a les elits estatals comporta, per exemple, el triomf del moviment de la Renaixença (que també va existir al País Valencià i a les Balears, però

que va quedar molt més en un segon terme). I, més endavant, el sorgiment d'un moviment polític que reclamava l'autonomia, moviment que triomfa al Principat i que no deixa de ser secundari a la resta de territoris del domini lingüístic catalano-valencià.

Així, a les Illes Balears ens trobarem, de manera molt notable durant la primera meitat del segle XX, en una situació de diglòssia abans de l'establiment real del bilingüisme català-castellà. Ho apunta Vicent Serra i Orvay, canonge eivissenc, que participa en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, l'any 1906, a Barcelona: afirma que a Eivissa existeixen unes diferències molt grans entre el camp i la ciutat. Que la gent del camp parla una llengua genuïna, i que no li fa vergonya de parlar-la. Però que a la ciutat (aleshores, l'únic nucli urbà remarcable era la ciutat d'Eivissa) cada vegada més la gent adopta castellanismes per parlar "més fi", i es diuen els noms en castellà en comptes de fer-ho amb la llengua pròpia. La situació que dibuixa, ben clarament, és la d'una societat que voldria adoptar l'espanyol com a llengua habitual (almanco per a les coses formals), però que encara no el domina prou com per fer-ho. Es tractaria, doncs, d'una situació ja efectivament diglòssica, però abans que s'hagi bilingüitzat la societat.

(Probablement, perquè el bilingüisme sigui efectiu, diguem-ho entre parèntesis, abans hi ha d'haver una situació de caire diglòssic, que n'obre fàcilment les portes. De manera espontània, les societats no es bilingüitzen).

Els petits interregnes democràtics, mentrestant, no afecten, pel que fa a la política lingüística, les Illes Balears. Durant la II República, la llengua catalana serà oficial, juntament amb el castellà, a Catalunya. Però ni el País Valencià ni les Illes Balears no arribaran a comptar amb un Estatut d'autonomia propi, durant aquest període. I, per tant, el català no hi serà oficial. Efectivament, des de les Balears es va reclamar autonomia política (moltes vegades emmirallats en les reivindicacions del Principat, i en els seus assoliments), però la guerra del 36-39 va escapar el projecte. El període republicà, doncs, no va permetre, a les nostres illes, canvis lingüístics significatius, almenys pel que fa referència al reconeixement oficial de la llengua.

Que no es reconegués l'oficialitat de la llengua no implica que, de manera de vegades una mica epidèmica, tant la Renaixença com els canvis que es

produïren durant el període republicà, no tenguessin un impacte cultural a les illes Balears. De fet, a redòs de la Renaixença catalana es produí un cert moviment literari, sobretot a l'illa de Mallorca. I els preparatius per a un futur Estatut d'Autonomia començaren a comportar la reivindicació del català com a llengua de cultura a les illes Balears. De fet, com ja hem esmentat, també hi hagué una important participació balear en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, que va ser presidit per mallorquí Antoni Maria Alcover.

La Guerra Civil estroncà l'incipient procés de recuperació de la llengua catalana i va culminar en una persecució política sense precedents, que només aniria variant d'intensitat al llarg de tot el període de la dictadura franquista. De fet, de manera directa o solapada, la persecució política de la llengua no s'ha interromput fins als nostres dies, tot i que durant les últimes dècades, segons les situacions i circumstàncies diverses, ha anat adoptant noves formes.

A les illes Balears, els grans canvis econòmics i socials venen de la mà del turisme. Certament, comptam amb un turisme incipient des de la dècada dels anys vint del segle passat, però el turisme no es convertirà en un fenomen de masses fins als anys seixantes i setantes, en plena dictadura franquista. L'eclosió turística comportarà un canvi demogràfic, que durà associat un canvi lingüístic. Fins als anys de la primera postguerra, les Illes Balears havien estat terra d'emigració. Els illencs emigraven a llocs diversos del món (sobretot a l'Argentina, Cuba, altres països de l'Amèrica Llatina, Algèria...) per tal de guanyar-s'hi la vida. Amb el turisme, el flux canviarà radicalment i el que havia estat una terra d'emigració es convertirà en un territori on rebrem un volum considerable de població immigrada.

La primera onada migratòria que arriba a les Balears ho fa procedent de les àrees més deprimides de la Península Ibèrica. Lingüísticament, es tracta d'una població molt homogènia, castellanoparlant. Per primera vegada en la nostra història, el castellà esdevé una llengua usada dins la societat de manera habitual. I la societat balear no compta amb els mecanismes necessaris per a la incorporació sociolingüística d'aquesta població immigrada a la comunitat lingüística catalana. Quan la densitat de població immigrada era molt baixa i el coneixement del castellà per part dels illencs molt escàs, els nouvinguts aprenien la llengua catalana i l'acaben usant habitualment. A mesura que la

població immigrada esdevé més nombrosa i els autòctons van dominant millor la llengua castellana, aquesta esdevindrà de mica en mica la llengua franca. I, a partir d'aleshores, els nouvinguts procedents de diferents àrees d'Espanya, no tendran la necessitat d'aprendre ni d'usar la llengua catalana.

Crec que ho hem de remarcar: es tracta d'una anomalia. Normalment les persones que es desplacen del propi territori lingüístic a un de nou aprenen la llengua del nou. Tret que s'hi trobin una situació política que ho entrebanqui. Com fou el cas d'aquest contingent migratori procedent de les àrees més depressives d'Espanya. Fou la situació política del moment, fou la dictadura franquista el que va impedir que els nouvinguts durant les dècades dels cinquantes, seixantes i setantes s'incorporassin amb normalitat a la nostra comunitat lingüística. Aquest fet ha estat, probablement, el que ha tingut un major impacte sociolingüístic a la societat balear dels últims segles.

Els canvis socioeconòmics que s'han produït a les illes Balears durant les últimes dècades n'han canviat molt substancialment la demografia. La primera onada de canvi era lingüísticament homogènia. Així, es va arribar a la Transició a la democràcia i a la recuperació de l'oficialitat per a la llengua catalana i de l'autonomia política per a les Illes Balears amb un contingent important de població que només parlava espanyol i amb la reducció al mínim dels monolingües catalanoparlants que encara quedaven.

La Transició, amb la constitució del nou estat autonòmic, no permeté d'implementar les mesures necessàries per accedir a la plena normalització de l'ús de la llengua catalana. El català passava a ser oficial, en tant que llengua pròpia de la comunitat autònoma de les Illes Balears, i el castellà n'és oficial en tant que llengua oficial de l'Estat (de fet, l'única llengua que l'Estat reconeix oficialment com a pròpia). Malgrat que en alguns àmbits es començaven a fer avanços vers la normalització de l'ús de la llengua, d'altres hi romanien més o menys impermeables (forces i cossos de seguretat de l'Estat, administració perifèrica, administració de Justícia...). Per dir-ho en termes de Lluís V. Aracil, les possibilitats màximes que oferia el marc legal no abastaven les necessitats mínimes que un autèntic procés de normalització plena de l'ús social de la llengua requerien.

La població nouvinguda més recent, arribada bàsicament durant les últimes tres dècades, prové d'arreu del món. Contràriament al que ocorria amb

el primer contingent, aquest és heterogeni lingüísticament, de procedències molt diverses, i torna a alterar el peril sociolingüístic de la nostra societat. Allà on abans hi havia bàsicament dues llengües, ara n'hi ha més de dues-centes, algunes amb milers de parlants. I una situació que podríem qualificar com de bilingüisme (o de diglòssia) ha esdevingut plenament una situació de multilingüisme. Com apunta Carme Junyent (2020), el bilingüisme duu inexorablement a la desaparició de la llengua subordinada, mentre que el multilingüisme, si s'orienta de la manera més adequada, pot permetre-li de projectar-se vers el futur.

Actualment, a les Illes Balears hi ha una llengua clarament dominant, que funciona com a interllengua per a parlants de llengües diferents (el castellà) i la llengua pròpia continua mantenint un rol de llengua subordinada. La majoria dels habitants de les Illes Balears poden llegir el català, l'entenen i, també majoritàriament, el poden parlar. Però l'ús de la llengua ha caigut molt clarament durant les últimes dècades. Segons les zones, varia molt l'ús de la llengua (des del 20% aproximat d'àrees com la badia de Palma o les àrees més turístiques de l'illa d'Eivissa a més del 80% a la part forana de Mallorca). També existeixen grans diferències entre àmbits d'ús: així, la presència de la llengua catalana al sistema educatiu resulta remarcable (legalment, un mínim del 50% de l'activitat educativa s'ha de vehicular en llengua catalana), mentre que en d'altres camps, com ara l'administració de Justícia, el percentatge d'ús es troba per sota del 5%. El context, doncs, resulta dificultós per a la presència pública normal de la llengua, i, de rebot, no facilita l'exercici amb normalitat dels drets lingüístics dels ciutadans que opten per usar la llengua catalana a l'àmbit públic.

Segona part

ELS DRETS LINGÜÍSTICS, A PARTIR DEL SEGUIMENT DE LA CELROM

La Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries (CELROM) és un tractat europeu, adoptat a Estrasburg el 5 de novembre del 1992, auspiciat pel Consell d'Europa, amb la finalitat de promoure les llengües anomenades regionals i les llengües considerades minoritàries, algunes d'elles, com remarca el tractat mateix, en perill d'extinció.

El tractat es refereix a les llengües amb assentament històric a territoris de la Unió Europea, diferents de l'oficial de cada estat membre, generalment amb base territorial. Aquesta base territorial no existeix en tots els casos, donat que llengües com el yiddish o el romaní són pròpies d'una població minoritària dins diversos estats membres, sense que hom els pugui assignar un territori concret.

Actualment hi ha devers quaranta milions de ciutadans de la Unió Europea que parlen una llengua "regional o minoritària". Segons la UNESCO, a Europa hi ha al voltant de trenta llengües amenaçades, és a dir, llengües que es troben en perill d'extinció. Hom considera que una llengua es troba en perill d'extinció quan la societat que la parla no mostra una transmissió generacional normal. En les fases de la desaparició d'una llengua, la primera ve donada per la bilingüïtzació generalitzada de la població que la parla, la segona per la desgeneralització de la transmissió generacional i la tercera, i definitiva, per l'abandonament de la llengua per part dels darrers parlants (cosa que ocorre quan la transmissió generacional s'estronca definitivament). Actualment, doncs, una part important del cabdal lingüístic d'Europa es troba en perill de desaparèixer.

Intentarem donar compte de la situació en què es toben els ciutadans a les illes Balears a l'hora de veure (o no) atesos els seus drets lingüístics en les seues relacions amb l'administració, a partir d'indagacions realitzades amb motiu del seguiment del grau de compliment de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries (CELROM) a les diverses comunitats autònomes del Regne d'Espanya. Prenem aquesta base perquè fins ara ha estat la més destacada a l'hora de valorar els drets lingüístics a les Illes Balears, tenint en compte que només en tenim estudis específics derivats d'aquest seguiment⁴. Dins l'informe 2018 sobre seguiment dels drets lingüístics, hi ha un apartat dedicat a les illes Balears redactat per Joan Melià i Bernat Joan.

En aquesta exposició, ens entretindrem, específicament, en els següents àmbits d'anàlisi: Educació, Justícia, Administracions Públiques, Mitjans de Comunicació, Activitats i Equipaments Culturals i Economia i Societat.

⁴ N'hi ha una part específica en l'informe que en va fer la Plataforma per la Llengua. *Informe de discriminacions lingüístiques 2018*. Barcelona, 2018.

2 . 1

EDUCACIÓ

Resulta evident que, per a la difusió normal de qualsevol llengua, per a la transmissió i per a la incorporació com a llengua vehicular en el conjunt de la societat, resulta del tot necessari que la llengua formi part del sistema educatiu. Certament, el final de la dictadura franquista i l'inici de la transició a la democràcia varen propiciar moltes discussions bizantines, algunes relacionades amb quin àmbit resulta més important per aconseguir normalitzar l'ús d'una llengua determinada. La discussió no té trellat, especialment si tenim en compte que, en situacions de plena normalització lingüística, tots els àmbits són ocupats de manera natural (sempre sentida com a no forçada ni il·lògica) per la llengua territorial del país. En un moment en què tot estava per fer (i alguns consideraven, tanmateix, que tot era possible), hi havia pressa. I això portà a aquestes discussions. No hi havia dubte, emperò, que l'Ensenyament constitueix un àmbit fonamental per a la recuperació de qualsevol llengua que hagi patit un procés de minorització lingüística. I, en el cas de la nostra comunitat lingüística, als diferents territoris, es va posar un esment especial en el camp de l'Educació. Passats els anys, s'ha obert una discussió intensa sobre el grau en què els objectius inicials, en aquests àmbit, s'han anat aconseguint (o no).

A les Illes Balears, la incorporació del català a l'Educació parteix de l'última etapa del franquisme (en què s'hi incorporava de manera voluntària, com a activitat complementària de les activitats acadèmiques regulars), continuà durant l'inici de la transició (en què l'estudi de la Llengua Catalana passà a ser obligatori, i de mica en mica es va anar incorporant com a llengua vehicular també d'altres matèries en el sistema educatiu).

A l'assentament de l'autonomia i la promulgació de la Llei de Normalització Lingüística, la llengua catalana va anar guanyant pes dins el sistema educatiu fins a l'anomenat Decret de Mínims (1997), en què s'establí que, com a mínim, la meitat de les assignatures havien de ser vehiculades en llengua catalana. La distribució del cinquanta per cent restant depenia de la decisió de cada consell escolar de centre. Arribats a aquest punt, crec que convé recordar que una cosa és la teoria i una altra la pràctica. Volem dir amb això que, malgrat que oficialment s'establí que com a mínim la meitat de l'ensenyament es faria en llengua catalana, a la pràctica hi va haver centres que no varen arribar a aquest cinquanta per cent obligat per llei i, en canvi, no es varen prendre mesures perquè

les disposicions legals s'hi fessin efectives. De fet, mai no ha existit una monitorització real, des de la Inspecció educativa, que és l'organisme que té competències per dur a terme aquest tipus d'accions, per saber, efectivament, el grau de compliment a què s'ha arribat en relació als mínims estipulats d'ensenyament en llengua catalana a les Illes Balears. Les observacions que realitzam són, habitualment, fruit de la mera observació del que ocorre als centres, però sense comptar amb dades significatives per sustentar les nostres opinions. Quan es produirà l'atac contra la llengua catalana dins el sistema educatiu, serem encara lluny d'implementar-ne les disposicions del Decret de Mínims⁵.

Entre l'inici de l'autonomia i la segona dècada del segle XXI hi va haver, amb totes les mancances apuntades, un consens molt ampli sobre el paper de la llengua catalana dins el sistema educatiu de les Illes Balears. A nivell de discurs públic, cap partit polític no va qüestionar el rol que havia de tenir la llengua catalana dins el sistema educatiu, independentment de la convicció amb què posteriorment s'aplicassin aquells principis que es manifestaven.

El consens fou clarament trencat a l'etapa en què el govern de les Illes Balears va ser presidit per José Ramón Bauzá (2011-2015). El govern regional va impulsar l'anomenat Decret de Trilingüisme, amb la suposada pretensió d'articular un ensenyament en català, espanyol i anglès. La realitat va ser que, com que la majoria del professorat preparat per ensenyar en anglès coincidia amb el que estava capacitat per ensenyar en català, es va produir una introducció (molt feble, d'altra banda) de l'anglès, que, en qualsevol cas, va anar a costa de la presència del català. El resultat va ser, inexorablement, un augment de l'ensenyament en castellà i una disminució de l'ensenyament en llengua catalana. Que, al cap i a la fi, constituïa la voluntat no confessada, a l'hora d'aplicar el TIL.

Hem de destacar, així mateix, que, contràriament al que havia ocorregut en etapes anteriors, el govern dit "conservador" de les Balears, durant aquesta etapa, sí que va utilitzar les eines tècniques al seu abast per assegurar-se que no

⁵ De fet, Carme Junyent ha apuntat nombroses vegades exactament el mateix en relació al sistema educatiu de Catalunya: es diu que a primària hi ha immersió lingüística, però a la pràctica el castellà ocupa amplis espais dins el sistema educatiu.

hi hagués incompliments dels "mínims" en castellà (no així, significativament, en català i en anglès). Habitualment, rebre instruccions sobre la qüestió, a qualsevol centre educatiu de les Illes Balears, implicava haver d'augmentar, en algun àmbit concret, l'ús de la llengua castellana.

La posició del govern en la qüestió de la llengua va ser un dels elements que varen provocar una resposta contundent per part de la societat de les Illes Balears, que va fer perdre el govern al PP en la següent legislatura. Les protestes davant el TIL varen provocar les mobilitzacions més multitudinàries que hi ha hagut a les Illes Balears, probablement en tota la Història: més de cent mil persones es varen mobilitzar en contra de la rebaixa de la presència de la llengua catalana dins el sistema educatiu.

Posteriorment, es va derogar el TIL, i es va tornar al Decret de Mínims de l'etapa anterior, però part del mal, sobretot en l'àmbit de l'estigmatització, ja havia estat realitzat. De manera que calien unes polítiques valentes i decidides per revertir la situació que, al cap i a la fi, no s'han realitzat amb la intensitat que hauria estat necessari.

Així mateix, durant aquests darrers anys, a redòs de la pujada de l'extrema dreta espanyola, ha augmentat el clima d'assetjament en contra de l'ensenyament autocentrat i, per tant, en llengua catalana, a les Illes Balears. S'han promogut, des d'aquest espai polític, les associacions dedicades a fiscalitzar la tasca del professorat a les aules, s'han realitzat denúncies d'"adoctrinament" que, senzillament, feien referència a un ensenyament mínimament autocentrat, i s'ha posat pressió davant el sistema judicial per intentar modificar el que s'estableix, democràticament, a través dels Projectes Lingüístics de Centre.

No s'ha revertit la situació provocada durant l'etapa del TIL per diversos motius: en part, segurament, per manca de convicció del propi govern (hom considera el sentit de l'oportunitat, les possibilitats de generar noves tensions, etc); d'altra banda, efectivament, també hi compta el clima contrari a les reivindicacions nacionalitàries que ha generat l'augment de l'extrema dreta, unitarista i uniformitzadora per definició, al Regne d'Espanya.

Quant al seguiment de la Carta, consideram que es produeixen violacions de la CELROM, especialment a preescolar i a l'educació superior. És difícil trobar escoles que funcionin en català, o que siguin bilingües amb una incorporació

real de la llengua catalana. De manera que bona part dels infants de famílies catalanoparlants adquireixen l'espanyol (i de vegades fins i tot es converteixen en hispanoparlants) a les escoles. D'altra banda, a l'ensenyament superior, de vegades basta un estudiant del programa Erasmus per fer canviar la llengua d'una classe prèviament programada en llengua catalana. Normalment, sense tenir en compte els drets dels estudiants que s'hi han apuntat precisament perquè la classe estava programada en català. Ens trobam, així, amb l'absurd d'amagar la llengua a estudiants que, d'acord amb l'esperit del programa, vendrien a conèixer el nostre país (irreconeixible sense la llengua catalana).

Finalment, hem de constatar que manquen recursos per a l'acollida lingüística de les persones nouvingudes. Hem de tenir en compte que a les Illes Balears hi ha el percentatge més elevat de noves incorporacions al sistema educatiu de tota l'àrea lingüística comuna. Si hom comptàs amb els mitjans d'altres llocs d'Europa, entenem que caldria un any d'adaptació, amb un programa específic per a aquests estudiants, que els permetés d'adquirir les destreses lingüístiques per poder seguir amb tota normalitat qualsevol classe impartida en llengua catalana (a l'estil del sistema d'adquisició del neerlandès a Flandes).

Aquests són els punts més significatius d'incompliment de la CELROM en l'àmbit educatiu, però no els podem considerar en termes d'exhaustivitat. A l'ensenyament primari, al secundari, etc també s'hi produeixen incompliments, però, en ser de menor calat dels que hem comentat anteriorment, no han estat especialment remarcats.

2 . 2

JUSTÍCIA

L'àmbit de la Justícia segurament és un dels que presenten més vulneracions dels drets lingüístics dels ciutadans, a les Illes Balears i al conjunt de l'àrea lingüística, fet que constitueix en si mateix no ja una anomalia sinó fins i tot una paradoxa. Perquè és el sistema judicial el que ha de vetllar pel compliment dels nostres drets, en conjunt, inclosos, naturalment, els drets lingüístics. Que els que han de vetllar pels nostres drets es trobin entre els que n'acumulen més vulneracions no deixa de ser, doncs, un fet paradoxal.

Aquesta situació, des del nostre punt de vista, parteix del fet que, amb la transició a la democràcia i la constitució de l'Estat de les autonomies, l'administració de Justícia mai no es va adaptar a l'estat plural, i ningú no es va fer càrrec de la democratització de la cúpula judicial. De manera que tenim un sistema formalment democràtic, un estat dit de les autonomies, però un sistema judicial ancorat encara en les velles estructures franquistes. I, sobretot, cosa que encara resulta molt pitjor, en mans de persones que comparteixen la mentalitat i els valors de la passada dictadura. Amb aquests valors, s'hi correspon l'estructura unitària de l'administració de Justícia, que, passades quatre dècades des de l'inici de la transició, encara no s'ha adaptat, ni tan sols estructuralment, a l'anomenat Estat autonòmic.

Resulta necessari, doncs, un canvi d'estructura perquè l'administració de Justícia pugui adoptar mesures per respectar els drets lingüístics del conjunt dels ciutadans. Cal modificar, per exemple, perquè això sigui possible, l'article 231 de la Llei Orgànica del Poder Judicial, que impedeix l'ús del català si una part en litigi no vol utilitzar-lo. La Comissió d'Experts que fa el seguiment de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries al Regne d'Espanya ha recomanat al govern de l'Estat de modificar el marc legal de l'administració de Justícia.

D'altra banda, també hem de fer constar que el Consell General del Poder Judicial mai no ha mostrat cap voluntat de modificar-lo. Com tampoc no s'ha avançat en la correcció d'una excepció que també resulta paradoxal. Els servidors públics, lògicament, han de conèixer la llengua o les llengües oficials del territori on serveixen. La norma, aparentment general, compta amb l'excepció dels jutges. No cal que les persones que exerceixen la judicatura a les Illes Balears (igual ocorre a la resta del territori lingüístic) hagin de conèixer la llengua catalana (malgrat ser considerada com a pròpia i oficial per l'Estatut d'Autonomia).

Així, els ciutadans, de manera generalitzada, renuncien al seu dret a utilitzar la llengua catalana davant l'administració de Justícia, perquè són conscients que, en molts casos, pot ocasionar-los considerables perjudicis. El percentatge de causes que es veuen en català, a les Balears, resulta pràcticament insignificant. A hores d'ara, ni se n'ha fet una anàlisi acurada de les causes ni, encara molt més important, s'ha mostrat la més mínima intenció de prendre mesures per corregir aquesta situació, si més no estadísticament anòmala.

Sí que trobam, en canvi, cada vegada més, denúncies per part dels ciutadans en relació als cossos i forces de seguretat de l'Estat, que no només no participen en la defensa dels drets lingüístics dels ciutadans, sinó que acumulen denúncies a l'hora de realitzar-ne sistemàticament vulneracions. Anualment, la Plataforma per la Llengua, ONG a favor de la llengua catalana i dels drets lingüístics dels ciutadans, en fa un informe detallat. No cal dir que, en tant que servidors públics, els membres dels cossos i forces de seguretat també haurien de conèixer les llengües oficials dels territoris on serveixen. Igual que ocorre amb l'Administració de Justícia, aquests funcionaris de l'Estat tampoc no han hagut d'adaptar-se a les normatives i disposicions de l'Estat de les autonomies.

Durant l'any 2019 fou molt present a la premsa el cas de Paula Rotger, una treballadora de l'aeroport de Son Sant Joan, Palma, que va utilitzar el català en un control de la guàrdia civil. Va ser insultada i vexada, expedientada per AENA, i fins i tot suspesa temporalment de feina i sou. Posteriorment, va ser agredida verbalment i físicament per una persona perfectament identificada per la policia que ni va ser detinguda ni ha hagut de retre comptes de la seua acció davant cap jutge. Ben al contrari, va ser la persona vexada la que va haver de defensar-se de les acusacions que es varen vessar damunt ella. Actualment, a l'hora d'escriure aquest assaig, la causa ha arribat al Tribunal de Drets Humans d'Estrasburg, havent passat ja totes les etapes dins l'administració de Justícia espanyola.

Tot plegat genera una sensació d'indefensió lingüística dels catalanoparlants davant l'administració de Justícia i davant els cossos i forces de seguretat de l'Estat, que han de vigilar, d'altra banda, per assegurar-nos els nostres drets. De moment, no sembla que la paradoxa estigui en vies de solució, malgrat les

advertències del comitè d'experts que duu a terme el seguiment de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries.

A la segona meitat de l'any 2020 s'ha produït una polèmica intensa sobre la renovació de la cúpula del Consell General del Poder Judicial i del Tribunal Suprem. Després de dos anys de "descompte" dels membres de la cúpula judicial espanyola, continua existint un bloqueig per a la seua renovació. Calen tres cinquenes parts del Congrés dels diputats perquè la renovació es pugui dur a terme. Des del govern de l'Estat, s'ha intentat modificar la llei que regula la regulació de la cúpula judicial, però immediatament la minoria de bloqueig s'ha defensat davant les institucions europees apel·lant a la interferència del poder executiu en el poder judicial. Certament, la divisió de poders constitueix un dels fonaments de qualsevol sistema democràtic. Hem de tenir en compte, emperò, que a Espanya es va optar per un mecanisme, al principi de la transició, que permetés de substituir, paulatinament, la vella guàrdia franquista, enquistada a les més altes esferes del poder judicial. Com ja hem apuntat anteriorment, a hores d'ara, podem dubtar de l'èxit de la temptativa, però la intenció es va mostrar, en el seu moment. Actualment, el bloqueig de la dreta política impedeix la renovació de la cúpula judicial, en contra del que estableix la Constitució espanyola. Si hom intenta canviar els mecanismes, existeix una fàcil acusació de "politització de la Justícia", que posa Espanya al nivell de Polònia, o d'altres estats sense independència judicial del poder polític. Si no es fa res, un Consell General del Poder Judicial que hauria d'haver estat renovat fa un parell d'anys continua ben actiu, marcant les seues directrius i fent, al cap i a la fi, la seua política.

En qualsevol cas, ben clarament, es tracta d'una política en contra de la defensa dels drets lingüístics dels ciutadans catalanoparlants.

2 . 3

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES

La particular organització, al Regne d'Espanya, de l'Estat autonòmic, i la percepció del compliment de la llei (i de les característiques mateixes de les lleis) per part de diferents òrgans de l'Estat ha portat, així mateix, a un compliment desigual de la CELROM entre les administracions. I, encara més, a una consideració diferent, segons administracions, dels drets lingüístics dels ciutadans als quals es deuen.

Així, la implantació de l'ús de la llengua catalana ha estat més considerable en l'administració autonòmica i en les administracions locals que no en l'administració perifèrica de l'Estat. D'alguna manera, aquesta desigualtat resulta coherent amb el discurs que considera que la "política lingüística" la fan les comunitats autònomes i no l'Estat (que, al cap i a la fi, té la potestat -i l'exerceix- en el gruix de la política lingüística que té un impacte real en la societat), i que la responsabilitat pel que fa a la recuperació de les llengües minoritzades resulta pràcticament exclusiva de les comunitats autònomes.

En aquest punt, observam una notable descurança, especialment per part de l'administració perifèrica de l'Estat i d'organismes d'abast estatal, com ara AENA. De moment, per exemple, no s'ha aconseguit que la toponímia oficial de les Illes Balears (en llengua catalana, segons l'Estatut d'Autonomia) sigui en català als nostres aeroports.

Una vegada més, entenem que determinats canvis estructurals ajudarien a poder implementar una política lingüística respectuosa amb els drets lingüístics dels catalanoparlants. AENA és un organisme estatal que centralitza la gestió de tots els aeroports del Regne d'Espanya. No existeix més que un altre estat, entre els vint-i-set que formen la Unió Europea, on la gestió dels aeroports estigui completament centralitzada: Romania. L'organisme, en si, doncs, ja és una anomalia. De manera que una gestió més coparticipada dels aeroports segurament obriria moltes portes a una incorporació normal de la llengua catalana en la seua gestió. I augmentaria la sensibilitat en qüestions com ara la toponímia, no justificable de cap manera sota formes que avui no són oficials al nostre territori.

En l'administració autonòmica, l'àmbit més problemàtic, durant aquestes darrers anys, ha estat la Sanitat. Hi ha hagut una intensa polèmica al voltant de si el coneixement de la llengua catalana ha de ser considerat

com un requisit o com un mèrit, a l'hora d'accedir al nostre sistema de Salut pública.

El debat, des del nostre punt de vista, perverteix la noció mateixa de llengua oficial. Resulta molt estrany, a la nostra part del món, que hi pugui haver llengües oficials que no hagin de ser conegudes necessàriament pels servidors públics. Qui signa ha participat, per exemple, en unes jornades a Udín/Udine, Friül, regió del Friuli-Venècia Júlia, a Itàlia, a l'Hospital de l'esmentada ciutat, de cara a establir formació obligatòria del personal sanitari en llengua friülesa (o furlana), encara que no sigui oficial de la regió. La raó resulta ben senzilla: es tracta de donar la millor atenció sanitària possible als pacients, i aquesta, per descomptat, inclou l'atenció en la llengua habitual de cadascú.

En el nostre cas, el català és oficial, juntament amb el castellà, a les illes Balears, però hi ha gent que considera que no tot el personal sanitari ha de conèixer les dues llengües. El requisit de conèixer la llengua catalana es troba encara en fase incipient d'implementació a les Balears. I és contestat amb virulència des de determinats sectors polítics i professionals. De fet, durant aquests darrers anys, la polèmica ha estat notable, i s'ha desenvolupat en uns termes que, com a mínim, hauríem de qualificar de poc professionals, i de profundament ideologitzats. Certament, el fet que es pugui exercir com a professional de la sanitat a les Illes Balears sense conèixer la llengua catalana comporta tota una sèrie de problemes, de caire estrictament assistencial. Durant aquests anys, s'han reportat situacions esperpèntiques, en què persones que no patien cap malaltia neurològica eren mal diagnosticades perquè no tenien prou competència en espanyol (cas de persones diagnosticades d'Alzheimer que ho recordaven tot perfectament, o de persones eviades al logopeda que no tenien cap problema de pronunciació). Consideram que només en una situació de profunda ideologització (de caire jacobí, monolingüista) es poden deixar de banda els aspectes assistencials relacionats amb la competència lingüística dels professionals del sistema sanitari. Quin impacte té, posem per cas, que una persona que pateix una malaltia mental no es pugui adreçar al psiquiatre parlant-li en la seua llengua?

2 . 4

MITJANS DE COMUNICACIÓ

L'àmbit dels mitjans de comunicació, a les Illes Balears, resulta considerablement complex. Estam en un espai plurilingüe, i en una àrea fonamentalment turística. De manera que les dues llengües oficials no són les úniques en què hom pot trobar mitjans de comunicació editats a les Illes Balears. N'hi ha en anglès, en alemany i, de tant en tant, en alguna altra llengua europea. Així, el català passa a ser una llengua més entre d'altres, mentre que la llengua clarament dominant, especialment en els mitjans destinats a consum del públic local, és l'espanyol.

En acabar la dictadura franquista, el panorama periodístic de les Illes Balears, igual que ocorria a bona part de la resta de territoris de llengua catalana, era estrictament monolingüe. El procés d'incorporació de la llengua catalana en aquest àmbit va ser lent i dificultós, perquè calia abans de poder funcionar normalment en català, comptar amb un públic mínimament format i acostumat a llegir en la nostra llengua. Per això, segurament, va ocórrer que els primer avanços en l'ús públic de la llengua catalana als mitjans de comunicació es varen produir a la ràdio, i, més concretament, a les emissores de ràdio locals. Posteriorment, amb la creació de la televisió i la ràdio públiques, aquest espai audiovisual va quedar més cobert, a disposició dels ciutadans que es vulguin informar, a través d'aquests mitjans, en llengua catalana. El mateix procés, als mitjans escrits, fins a dia d'avui encara es troba escapçat, sense arribar-s'hi a produir avanços prou significatius.

Per al compliment de la Carta, hi ha un parell d'elements fonamentals, en el camp dels Mitjans de Comunicació, a les Illes Balears. D'una banda, hem de constatar la manca de mitjans escrits (en paper) en llengua catalana. Tots els diaris en paper editats a les Illes Balears ho són en castellà. L'únic diari en català de les illes és un digital (Diari de Balears). Els diaris impresos, malgrat que en general acceptin col·laboracions en llengua catalana (de vegades, ni tan sols això), són escrits de manera pràcticament exclusiva en l'única llengua que l'estat reconeix com a pròpia. Per què ocorre això? Per quina raó, el fet d'augmentar el coneixement formal de la llengua catalana no ha comportat que els mitjans de comunicació escrits s'incorporassin també, amb normalitat, a la comunicació en la nostra llengua? Entenem que hi compten diversos factors, entre els quals hi tenim el fet de no haver alterar les normes d'ús anteriors (malgrat haver

augmentat clarament la competència lingüística, especialment a nivell formal), la manca de compromís amb la llengua pròpia del país per part d'aquests mitjans escrits i la inèrcia d'anys que no ha estat alterada durant aquestes darreres dècades.

Un altre aspecte molt millorable, que involucra tota la comunitat lingüística, és la reciprocitat de recepció dels mitjans de ràdio i televisió de tota l'àrea lingüística. Entenem que els mitjans del País Valencià s'haurien de poder veure (i sentir) sense dificultats a Catalunya i a les Illes Balears, que els de Catalunya s'haurien de poder rebre amb tota normalitat al País Valencià (a les Balears, parcialment, es pot), i que la ràdio i la televisió públiques de les Balears s'han de poder rebre sense dificultat a Catalunya, i, tout court, al País Valencià. Així ho propugna el cabdal comunitari europeu, a través de directives com ara la de Televisió sense Fronteres. En el nostre cas, les fronteres involucrades no són només les estatals, sinó que tenen molt més pes les fronteres interiors (de fet, els mitjans de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals es poden seguir amb tota normalitat a la Catalunya nord, dins la República francesa, però no al País Valencià ni tampoc íntegrament a les Illes Balears). Des dels òrgans centrals de l'Estat, a l'hora de reproduir l'espai radioelèctric, s'ha fet un esforç permanent per aconseguir precisament que no hi hagi una interrecepció dels mitjans públics entre les tres comunitats autònomes que compartim la mateixa comunitat lingüística. Contràriament al que estableix Televisió Sense Fronteres i al que estableixen les millors pràctiques que podem observar a la nostra part del món.

En aquest sentit, hi ha exemples de bones pràctiques arreu de la Unió Europea que bastaria que fossin tenguts en compte per les autoritats que distribueixen l'espai radioelèctric al Regne d'Espanya. Així, per exemple, el Consell Nòrdic, integrat per Suècia, Dinamarca, Noruega, Finlàndia i Islàndia, va establir, des del moment de la seua constitució, la reciprocitat en la recepció de les respectives televisions públiques. De manera que una persona de parla sueca pot accedir sense dificultats, amb tota normalitat, a televisions en danès, en noruec, en islandès i fins i tot en feroès sense cap tipus de dificultat. Per això, amb tota normalitat, els nòrdics solen establir converses bilingües, en què els interlocutors no necessiten canviar de llengua perquè s'entenen sense gaires

dificultats. Mentrestant, les converses entre catalanoparlants i italianoparlants, posem per cas, moltes vegades es vehiculen en anglès.

L'espai comunicatiu, durant aquests últims anys, s'ha incrementat notablement. Avui dia no és format, ja, únicament per l'espai radiolèctric i pels mitjans escrits, sinó que s'hi han afegit tota una sèrie d'elements nous (diaris digitals, persones que transmeten els seus propis programes a través de xarxes com youtube, etc). Les disposicions del govern de les Illes Balears (i d'altres governs tant autonòmics com estatals) són a molta distància d'estar adaptades a les noves necessitats, i a la nova realitat comunicativa. De fet, tampoc no s'hi troba correctament adaptada la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries, redactada en una etapa en què totes aquestes noves formes de comunicació encara no s'havien posat en funcionament.

En aquest camp, com en tants d'altres, la realitat va per davant de l'acció política, que, en el millor dels casos, intenta percaçar-la, i, en el pitjor, senzillament, la ignora.

2 . 5

ACTIVITATS I EQUIPAMENTS CULTURALS

La pervivència d'una llengua depèn, fonamentalment, de les actituds de les persones que la parlen. És cada comunitat lingüística qui determina la pervivència (o no) de la llengua. La clau del futur ve donada pels propis parlants i pel fet de si transmeten generacionalment la llengua o no.

Les actituds lingüístiques es troben forjades, bàsicament, pels esdeveniments històrics que han afectat una comunitat lingüística determinada. I s'entronquen amb el que, de manera molt genèrica, en podríem dir la cultura del país. Per aquest motiu, les activitats i els equipaments culturals guarden una relació extraordinàriament estreta amb la determinació de les actituds dels parlants de qualsevol comunitat lingüística.

Així mateix, cal tenir en compte que les actituds lingüístiques del futur depenen de les que es van forjant entre els sectors més joves de la societat. Els joves constitueixen el futur de qualsevol comunitat lingüística, i les actituds, si bé variables al llarg de la vida d'una persona, solen assentar-se (més o manco sòlidament) en l'etapa de joventut. Existeix la dita que a partir dels vint-i-cinc anys les actituds bàsiques de les persones ja estan més o manco formades i que només varien en qüestions de matís, poc determinants per a la conducta de cadascú.

En aquest punt hem de remarcar àmbits com el de l'Esport, a l'hora d'avançar en la normalització de l'ús social de qualsevol llengua, i especialment de les que es troben en una situació minoritzada. Tinguem en compte que bona part de l'associacionisme, especialment juvenil, guarda relació amb l'àmbit de l'esport. Hi ha milers d'infants federats dins les federacions de diferents esports, que practiquen habitualment, que competeixen i que han incorporat aquest àmbit com un dels fonamentals del lleure juvenil. Calen, doncs, recursos i disposició en aquest àmbit. I no només recursos, sinó també la intervenció des de l'Administració amb unes directrius clares de suport a la normalització de la llengua catalana dins aquest àmbit. Cal destacar, en aquest punt, la importància de formar els monitors, els entrenadors i d'altres persones vinculades en l'àmbit de l'esport, no només en la competència necessària per poder exercir la seua tasca en català, sinó també en el coneixement de les actituds lingüístiques, per tal de poder reconduir aquelles que resultin negatives en relació a l'ús de la nostra llengua. En aquest àmbit, en relació a la llengua, ni existeixen directrius clares, ni

hi ha una política lingüística determinada a normalitzar l'ús de la llengua dins l'àmbit esportiu, especialment entre els usuaris més joves. Que són, al cap i a la fi, els que en determinaran el futur.

Pel que fa als equipaments culturals i a les activitats culturals, en general, consideram que, efectivament, constitueixen un àmbit en el qual la presència de la llengua catalana hi és lliure, habitualment no entrebancada, però que també s'hi pateix el domini abassegador de la llengua dominant, la promoció de la qual compta amb molts més recursos que no la nostra. A l'hora de programar temporades teatrals, actuacions musicals, activitats vinculades amb les festes, celebracions de tipus diversos, festivals, etc, el domini de la llengua castellana hi és encara molt notable. No havent-hi tampoc una política lingüística clara en aquest àmbit, malgrat el que determina l'Estatut d'Autonomia, la presència de la llengua catalana de vegades hi resulta testimonial, quan no se'n troba, directament, al marge.

Habitualment, al llarg de la trajectòria de les Illes Balears com a comunitat autònoma, durant aquestes últimes quatre dècades, com ha ocorregut en d'altres autonomies, la Cultura n'ha constituït la "parenta pobre". Basta veure els pressupostos dedicats a Cultura, en el context del conjunt del pressupost de la comunitat autònoma. Sense excepció, els pressupostos dedicats a Cultura sempre es troben entre els més baixos. Probablement, això ocorre perquè no se li troba una rendibilitat immediata. I la política de baixa volada es basa, precisament, en la rendibilitat en funció de les necessitats específiques del moment. Invertir en Cultura, igual que invertir en Educació, implica pensar en el futur, implica no pensar la política a partir de la immediatesa sinó comptar amb un projecte per a la pròpia societat que vagi més enllà de cadascuna de les legislatures. Malgrat tot, la conselleria de Cultura (integrada o no amb d'altres àmbits, sovint l'Educació) ha fet una funció important, a l'hora de visibilitzar aquest àmbit en el context de l'acció de govern.

Per aquest motiu, hem de remarcar, amb preocupació, que a l'última legislatura ha desaparegut la Conselleria de Cultura al govern de les Illes Balears, absorbida per la de Presidència. La reducció de la infraestructura governamental vinculada amb Cultura no augura bones perspectives, posem per cas, a l'hora de defensar-ne el pressupost específic. Cosa que es nota, especialment, en

aquesta etapa difícil que ens ha tocat viure, marcada per la pandèmia, en què el món de la Cultura en pateix especialment. Certament, la Cultura sol ser la parenta pobre de qualsevol govern, amb unes dedicacions pressupostàries mínimes, comparades amb d'altres departaments. Però el fet que, estructuralment, algú se n'ocupi resulta imprescindible perquè la pobresa no es converteixi en indigència.

2 . 6

ECONOMIA I SOCIETAT

L'àmbit socioeconòmic resulta del tot fonamental en el procés de normalització de l'ús de qualsevol llengua. La nostra relació amb l'àmbit socioeconòmic, d'una manera o una altra, s'estén al llarg de tota la vida. De manera que resulta un àmbit totalment determinant per al futur de les llengües. No podem considerar que una llengua estiga plenament normalitzada si el seu ús no cobreix, de manera regular i homogènia, l'àmbit socioeconòmic.

Certament, dins l'àrea lingüística de la llengua catalana, l'àmbit socioeconòmic presenta diferències d'ús molt notables. Aquestes diferències es poden observar entre regions de la nostra àrea lingüística i entre segments de l'esmentat àmbit. En tot cas, cal fer atenció, en aquest punt, als drets dels ciutadans a la informació (en qüestions com ara l'etiquetatge, amb especial incidència en aspectes com ara l'etiquetatge de productes sanitaris, o de productes d'elevada perillositat, però no només) i al dret dels consumidors a ser atesos en la llengua oficial de la seua preferència.

Quant a l'etiquetatge de productes, hem de remarcar que l'article 30 de la Llei 7/2014 reguladora dels Drets dels Consumidors, no estableix cap obligació d'etiquetatge en català (estableix que a l'etiquetatge s'hi ha de garantir l'ús d'almanco una de les dues llengües oficials de la comunitat autònoma). La referència a "una de les dues llengües oficials" va, de manera inexorable, en contra de l'obligatorietat de la presència del català. Perquè l'altra llengua oficial, la que és oficial de la comunitat autònoma en tant que llengua oficial de l'Estat, ja ve obligada per llei en l'etiquetatge, en molts casos, perfectament regulats. Així, doncs, els prospectes dels medicaments per llei han de venir etiquetats en espanyol. Si basta una de les dues llengües oficials a l'hora de redactar-los, el català en sortirà sistemàticament damnificat. Igual passa amb l'etiquetatge dels productes de consum, en general. L'etiquetatge dels components dels productes alimentaris envasats, per exemple, ve regulat per una llei estatal. De manera que la presència del català hauria de comptar-s'hi específicament en la llei reguladora dels Drets dels Consumidors, si hom hi vol tenir garantida la presència.

Aquest article resulta contradictori, des del nostre punt de vista, amb l'article 22 de la Llei de Normalització Lingüística, que exigeix l'ús del català en l'àmbit socioeconòmic. Certament, la Llei de Normalització Lingüística ofereix un marc

general dins el qual s'hi poden encabir (o no) elements de desenvolupament de la llei que permetin fer-la efectiva d'una manera més o manco contundent. Dit en unes altres paraules: la llei preveu la normalització de l'ús de la llengua catalana dins l'àmbit socioeconòmic, però no preveu les mesures necessàries perquè aquest ús es pugui fer efectiu. Resulta bastant lògic que la llei no entri en els detalls específics propis del seu desenvolupament, però aquesta generalitat enclou dins ella mateixa una feblesa. Que, en el cas de les Illes Balears, es fa del tot evident.

CONCLUSIONS

Finalment, doncs, i un cop fet un repàs sense pretensió d'exhaustivitat sinó volent mostrar les tendències més generals dins la nostra societat, en relació als drets lingüístics dels ciutadans, volem remarcar les següents conclusions, atenent als àmbits comentats:

a) Educació

Malgrat que data de l'any 1997, no s'ha arribat a complir de manera exhaustiva i completa el Decret de mínims, que estableix que, a les Illes Balears, com a mínim, el cinquanta per cent de l'activitat educativa s'ha de vehicular en llengua catalana. S'ha passat una etapa de govern en què es va produir un retrocés clar quant a l'ensenyament en llengua catalana, sota la pretensió d'establir a les nostres illes una educació trilingüe -en català, castellà i anglès, a parts més o menys equilibrades. La realitat va ser que va baixar el percentatge d'ús de la llengua catalana a l'Educació sense que augmentàs significativament ni l'ús de l'anglès ni la competència lingüística dels estudiants en aquesta llengua. Després del retrocés, hi ha dificultats, moltes vegades marcades per la pròpia inèrcia, per recuperar una situació de presència equilibrada de les dues llengües oficials dins el nostre sistema educatiu. Malgrat tot, l'Educació és un dels àmbits formals on la llengua catalana es troba en una situació millor.

b) Justícia

L'Administració de Justícia constitueix un dels forats negres del procés de normalització lingüística, arreu del domini lingüístic. Es tracta d'una administració que, contràriament al que ha ocorregut en d'altres, no s'ha adaptat a l'estat autonòmic, sinó que ha continuat mantenint una estructura estrictament unitària. Aquesta estructura comporta, per exemple, que un jutge pugui exercir a tot el territori de l'Estat espanyol sense haver de conèixer cap de les llengües dites autonòmiques. Així, doncs, es produeix la contradicció que, a Galícia, a Euskal-herria, al País Valencià, a Catalunya o a les Illes Balears hi ha jutges en exercici que desconeixen les respectives llengües oficials. La contradicció fa, d'altra banda, que es posi en qüestió el terme "llengua oficial". Arreu del món,

una llengua oficial és d'obligat coneixement per part de tots els servidors públics. Al Regne d'Espanya, servidors públics tan destacats com els jutges poden exercir a àrees amb més d'una llengua oficial i només conèixer-ne l'oficial de l'Estat. Des del comitè de seguiment de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries s'ha instat repetidament el Consell General del Poder Judicial a respectar els drets lingüístics dels ciutadans de l'Estat espanyol que no tenen el castellà com a primera llengua, o que, senzillament, opten per alguna altra de les llengües per adreçar-se a l'administració de Justícia. Repetidament, no hi ha hagut resposta per part del CGPJ.

Vista la situació, des del comitè d'experts s'insta el Regne d'Espanya a fer canvis en la llei que regula el Consell General del Poder Judicial per tal d'adaptar-la, si més no, a la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries (que, des del moment en què el Regne d'Espanya va signar-la, forma part del cabdal constitucional espanyol).

c) Administracions públiques.

El reconeixement dels drets lingüístics dels ciutadans de les Illes Balears varia notablement segons les administracions públiques. I, en conseqüència, l'adaptació al compliment de la CELROM, també. Així, tenim administracions on la implantació de la llengua catalana va fent el seu camí, de manera més o menys acceptable des del punt de vista del compliment de la Carta. En aquest sentit, hem d'esmentar l'Administració municipal, els ajuntaments, on la implementació de la llengua catalana en les relacions amb els usuaris ha adquirit uns nivells sovent acceptables.

Quelcom de semblant es pot dir de l'Administració autonòmica, tot i que hi ha alguns àmbits en què la implementació de l'ús normal de la llengua catalana també hi és problemàtic. A les Illes Balears, durant els últims anys, ha format part de la discussió pública la qüestió de l'ús de la llengua catalana dins l'àmbit de la Sanitat. Un decret del Govern estableix que el coneixement del català constitueix un requisit per treballar en aquest àmbit, i hi ha sectors que consideren que només hauria de ser un mèrit (degradant, així, el fet que el català és llengua pròpia i oficial de les Illes, segons l'Estatut d'autonomia). A hores d'ara, la realitat

és que una part dels professionals de l'àmbit sanitari exerceixen a les Illes Balears sense conèixer la llengua catalana.

Però on més incompliments manifestos hi ha de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries és a l'administració perifèrica de l'Estat. Podem remarcar exemples com el fet que AENA, organisme que gestiona la xarxa d'aeroports de l'Estat espanyol, organisme molt estrany en la gestió aeroportuària europea, encara no ha regularitzat els topònims en la nostra llengua, malgrat que la Llei de Normalització Lingüística estableix que les úniques formes oficials són en llengua catalana.

d) Mitjans de comunicació.

Malgrat que la Llei de Normalització Lingüística estableix que el Govern de les Illes Balears ha de vetllar per l'ús normal de la llengua catalana en els mitjans de comunicació, ens trobam una distribució molt variable de la llengua en els diferents mitjans, especialment en els privats.

Els mitjans públics, IB3 tv i IB3 ràdio funcionen majoritàriament en català. Així mateix, la presència de la llengua catalana és regular a les televisions locals (Canal 4 a Mallorca, TEF a Eivissa i Formentera...). La presència del català a les ràdios locals (tipus Ràdio Illa, a Formentera) és molt més sòlida que no a les sucursals de ràdios d'abast estatal. Pel que fa a la premsa escrita, tota és en llengua castellana. Només comptam amb un diari digital -Diari de Balears- i amb un periòdic de cap de setmana -Ara Balears- redactats íntegrament en llengua catalana. Podem concloure, doncs, que queda molt camí per fer perquè la llengua catalana tenguí una posició mínimament sòlida dins l'àmbit dels mitjans de comunicació de masses a les Illes Balears.

e) Activitats i equipaments culturals.

Una part important de la generació d'actituds lingüístiques positives envers la llengua catalana guarda relació amb les activitats i els equipaments culturals. La normalització de la llengua requereix prestar una especial atenció a les activitats i els equipaments culturals i esportius. En el camp de l'esport, és important

treballar perquè els difusors d'actituds lingüístiques, com ara els dinamitzadors, els monitors, els entrenadors, etc, estiguin formats en llengua catalana i la usin efectivament.

Quant a la presència de la llengua catalana en l'àmbit cultural, constitueix una de les responsabilitats del govern de les Illes Balears fer que el català hi tenguí una presència normal. Cal, per tant, incidir en àrees de la cultura on la llengua catalana ocupa una posició clarament subordinada (cinema, videojocs, etc) fins que els ciutadans, en tant que consumidors de Cultura, tenguin la possibilitat d'accedir-hi en llengua catalana.

Així mateix, destacam que l'àrea de Cultura ha quedat rebaixada en l'actual govern de les Illes Balears perquè, per primera vegada des de la instauració de la Comunitat autònoma, no hi ha una Conselleria de Cultura, sinó que aquesta àrea ha estat assumida per la Conselleria de la Presidència. No consideram que, estructuralment, sigui favorable a l'atenció a la Cultura (i a la llengua dins aquest àmbit) aquesta nova distribució.

f. Economia i societat

L'àmbit socioeconòmic resulta fonamental per garantir els drets lingüístics dels ciutadans, en aquest cas en tant que consumidors. La presència de la llengua catalana, a les Illes Balears, dins aquest àmbit, resulta molt irregular, tant per àrees geogràfiques com per activitats i sectors. Les enquestes realitzades durant els últims anys demostren, per exemple, que el català és més present en el tracte habitual en el comerç de proximitat i menys a les grans superfícies, almanco pel que fa a la llengua oral. Així mateix, hom constata que la llengua catalana és pràcticament absent de l'etiquetatge de la major part de productes fabricats a les Illes Balears (i no diguem ja dels que s'hi ofereixen al consumidor).

En aquest sentit, caldria treballar per aconseguir legalment la disponibilitat lingüística per part dels comerços i espais on s'atenguin clients (de manera similar al que se suposa que ocorre en l'àmbit de l'Administració. I, pel que fa a l'etiquetatge, caldria retocar la llei que el regula a fi i efecte d'aconseguir que la presència de la llengua catalana hi sigui legalment obligatòria. Quan només

cal que hi sigui una de les dues llengües oficials, i, de les dues, n'hi ha una que hi ha de ser obligatòriament, la cosa, evidentment, no té color.

A mode de conclusió final, podem afirmar que encara queda molt de camí per aconseguir el ple compliment, a les Illes Balears, d'allò que estableix tant la legislació pròpia, com l'estatal, com la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries.

Hem de constatar, així mateix, que, a partir de 2015, s'ha produït un canvi d'orientació en un sentit favorable al compliment de la Carta, però que no afecta ni tots els àmbits del govern autonòmic ni sembla concernir directament els àmbits reguladors de l'administració perifèrica de l'Estat, notablement l'Administració de Justícia i els cossos i forces de seguretat de l'Estat.

Una part dels problemes a què hem fet referència es poden resoldre en el marc autonòmic de les Illes Balears, però una part corresponen a estructures més àmplies, notablement l'Estat espanyol, principal responsable en la política lingüística, encara que moltes vegades no hi aparegui com a actor directe.

BIBLIOGRAFIA

V. ARACIL, Lluís. *Dir la realitat*. Edicions dels Països Catalans. Barcelona, 1982.

ARTIGUES, Antoni. *Mecanismes de poder (escrits de sociolingüística)*. Universitat de les Illes Balears. Palma, 1985.

Estatut d’Autonomia de les Illes Balears. Llei Orgànica 1/2007, de 28 de febrer.

Llei de Normalització Lingüística de les Illes Balears. Llei 3/1986, de 29 d’abril, de Normalització Lingüística.

Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura. Barcelona, 1996.

FERRER i GIRONÈS, Francesc. *La persecució política de la llengua catalana*. Edicions 62. Barcelona, 1985.

JOAN i MARÍ, Bernat. “La Carta de les Llengües Regionals o Minoritàries a les Balears: incompliments i propostes”. Blog de *Llengua i Dret*. Barcelona, maig de 2020.

JOAN i MARÍ, Bernat. *Normalitat lingüística i llibertat nacional*. Ed. 314. València, 2002.

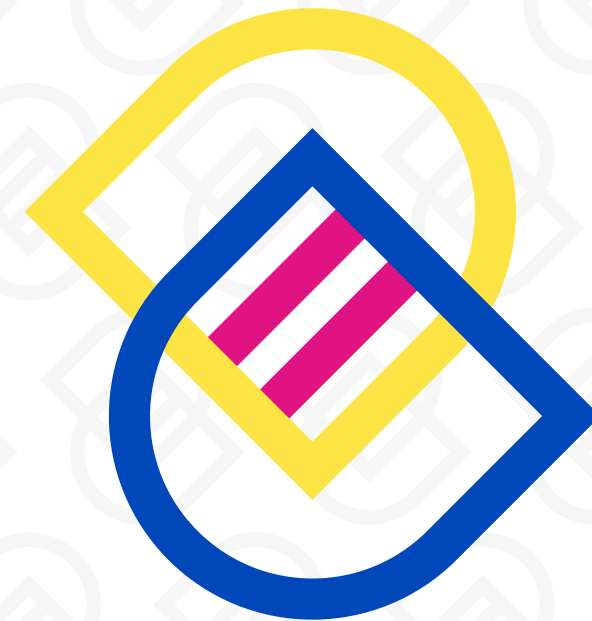
JUNYENT, Carme. *El futur del català depèn de tu*. Editorial La Campana. Barcelona, 2020.

PLATAFORMA PER LA LLENGUA. *Informe 2020*. Barcelona, 2020.

SANS SOCASAU, Jusèp Loís. “Era carta europea e es perills der occitan”. Blog de *Llengua i Dret*. Barcelona, juliol de 2020.

SERRA i ORVAY, Vicent. “Apreci en què és tinguda a Eivissa la llengua pròpia”. Actes del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Barcelona, 1906.

TASA FUSTER, Vicenta. “Contra la dominació lingüística: seguretat vs. jerarquia”. Revista de *Llengua i Dret*. Barcelona, febrer de 2019.

**Càtedra de
Drets Lingüístics**

